

Jan Prokeš

1873–1935



Občan, manžel, otec

Jan Prokeš se narodil 28. května 1873 v Černotíně na Přerovsku jako třetí a poslední dítě v rodině obuvníka Františka Prokeše. V Černotíně navštěvoval obecnou školu, poté pokračoval na pětitřídní utrakvistickou školu v Hranicích na Moravě. I přesto, že měl dobré studijní výsledky, studium na gymnáziu pro něj nebylo možné kvůli finanční situaci rodiny. Pokračoval tak ve šlépějích otce a vyučil se obuvníkem. S obuvnickým řemeslem nebyl nikdy spokojený a uvažoval o dráze novináře. Svůj novinářský sen si začal plnit až po příchodu do Moravské Ostravy v roce 1894.

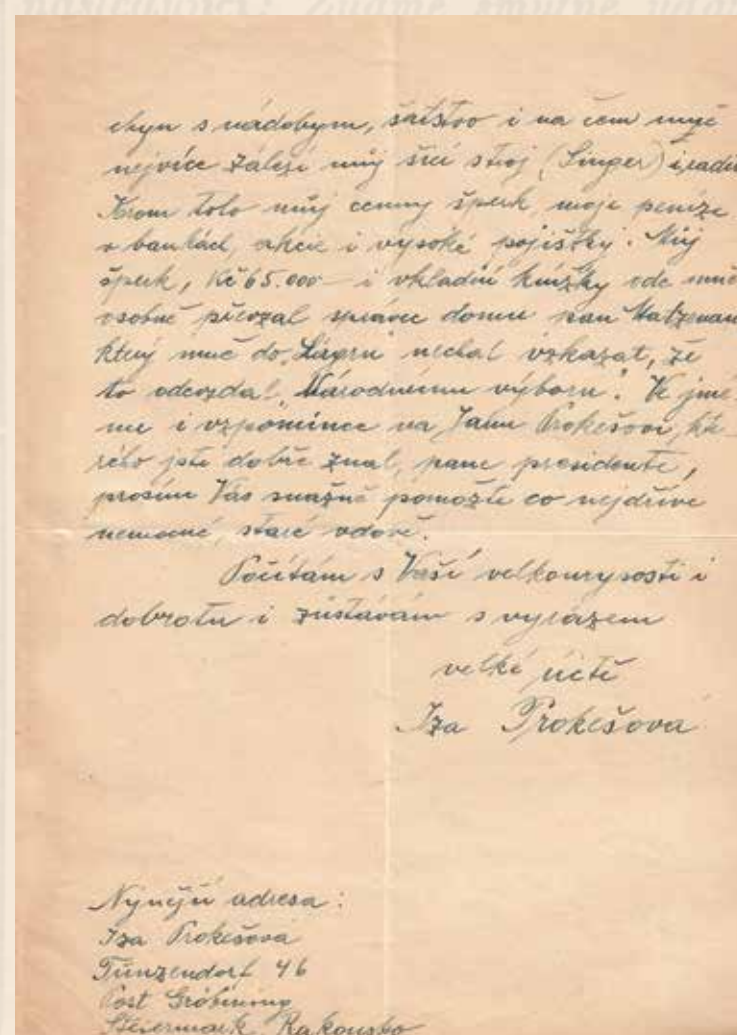
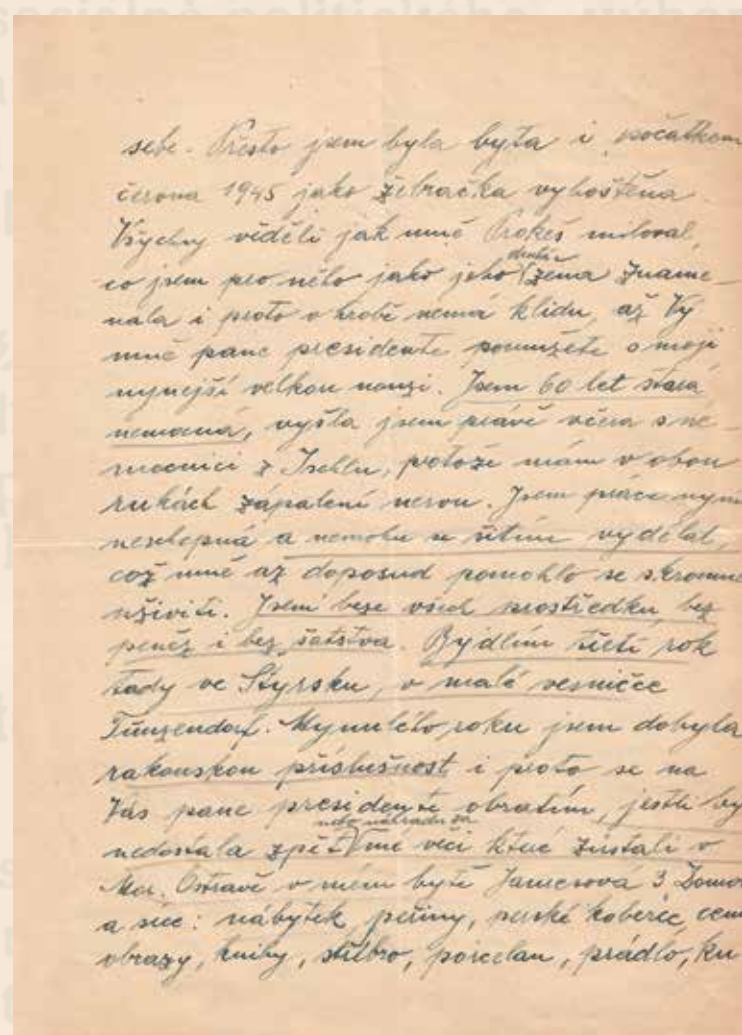
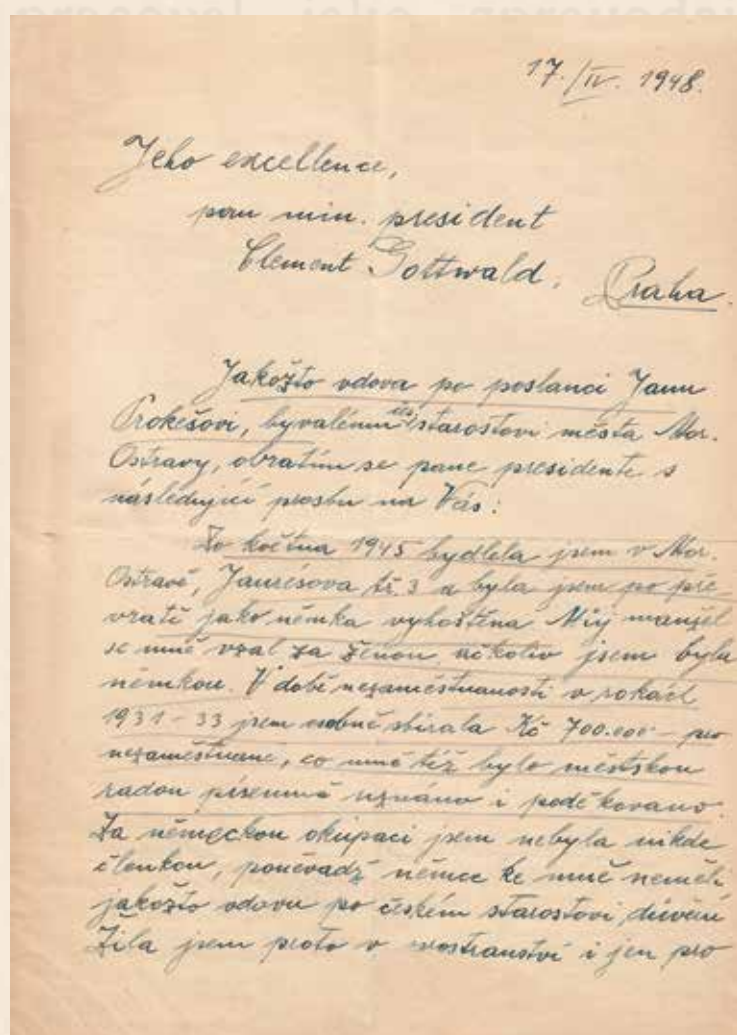
Stěžejní část Prokešova života byla spojena s Ostravou, i tak se ale do Černotína vracel po celý svůj život. U příležitosti svých 60. narozenin byl jmenován čestným občanem obce.

Prokeš byl dvakrát ženatý. Poprvé uzavřel sňatek v roce 1896 s Julíí Frýdeckou z Moravské Ostravy. Z tohoto manželství měl sedm dětí – Jana, Václava, Květoslava, Jaroslava, Pravoslava, Vladimíra a jedinou dceru Jarmilu. Po smrti své první manželky se v roce 1930 oženil s Isidorou, rozenou Nowickou, rozvedenou Hartwiegerovou, která byla kvůli své německé národnosti po druhé světové válce odsunuta do Rakouska.



Prokeš s rodinou

zdroj: Ostravské muzeum



Dopis od Isidory Prokešové Klementu Gottwaldovi z roku 1948

zdroj: Archiv města Ostravy



Jan Prokeš

zdroj: Ostravské muzeum



Julie Prokešová, roz. Frýdecká

zdroj: Ostravské muzeum



Prokeš s vnoučaty

zdroj: Ostravské muzeum



Prokeš s rodinou

zdroj: Ostravské muzeum

Jan Prokeš

1873–1935

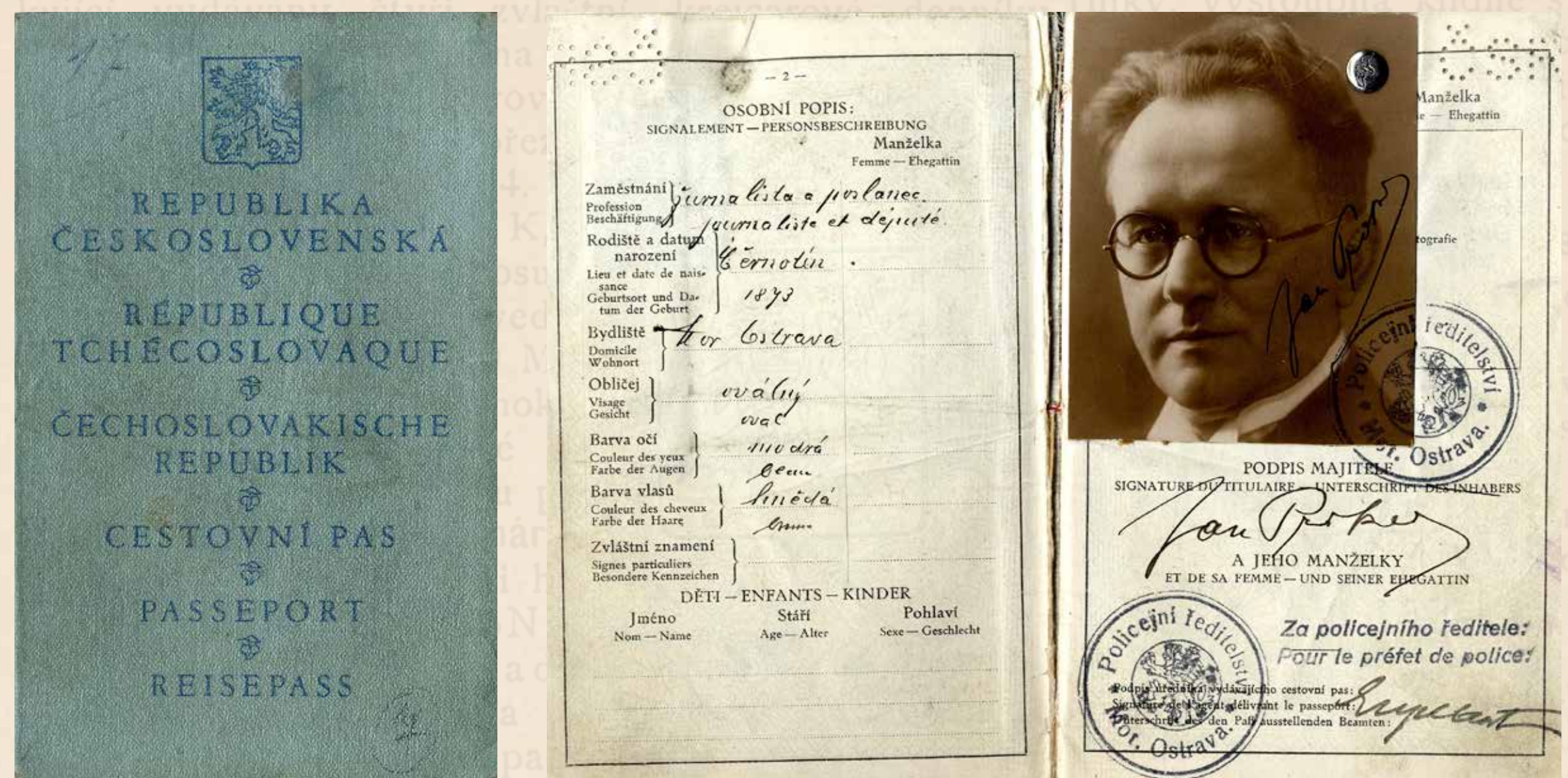


Žurnalista a politik

Po příchodu do Ostravy pracoval Prokeš jako pomocný dělník, současně byl členem odborového svazu obuvníků, později se stal i jednatelem svazu. Velkou výhodou pro něj byly jeho vynikající řečnické a organizační schopnosti. Postupně přecházel k činnosti publicistické, až skončil u politiky.

V roce 1897 působil v redakci hornického listu Na zdar, od roku 1899 i v Duchu času, kde byl redaktorem až do své smrti. Jako novinář vystupoval proti klerikalismu, germanizaci školství, alkoholismu a militarismu.

Duch času byl časopis československé sociálně demokratické strany dělnické, hlavním představitelem této strany byl právě Jan Prokeš. Zajisté významným momentem v jeho životě bylo setkání s Masarykem v roce 1902. Masaryk za něj agitoval, aby byl zvolen do Říšské rady. Záměr se povedl o několik let později a Prokeš byl zvolen poslancem v letech 1907 a 1911. Kromě Říšské rady působil i jako poslanec Moravského zemského sněmu. Prokeš byl dokonce jakožto znalec poměrů na Těšínsku přizván jako člen československé delegace na pařížskou mírovou konferenci.



Prokešův pas
zdroj: Archiv města Ostravy



Novinářský průkaz
zdroj: Archiv města Ostravy



Poslanecký průkaz
zdroj: Archiv města Ostravy



Legitimační lístek pro poslance Moravského zemského sněmu
zdroj: Archiv města Ostravy



Sjezdová legitimace
zdroj: Archiv města Ostravy

Ověřující list pro poslance, opravňující je k jízdě vlaky zdarma
zdroj: Archiv města Ostravy



Členové ostravského výboru sociální demokracie
zdroj: Ostravské muzeum

Jan Prokeš

1873–1935



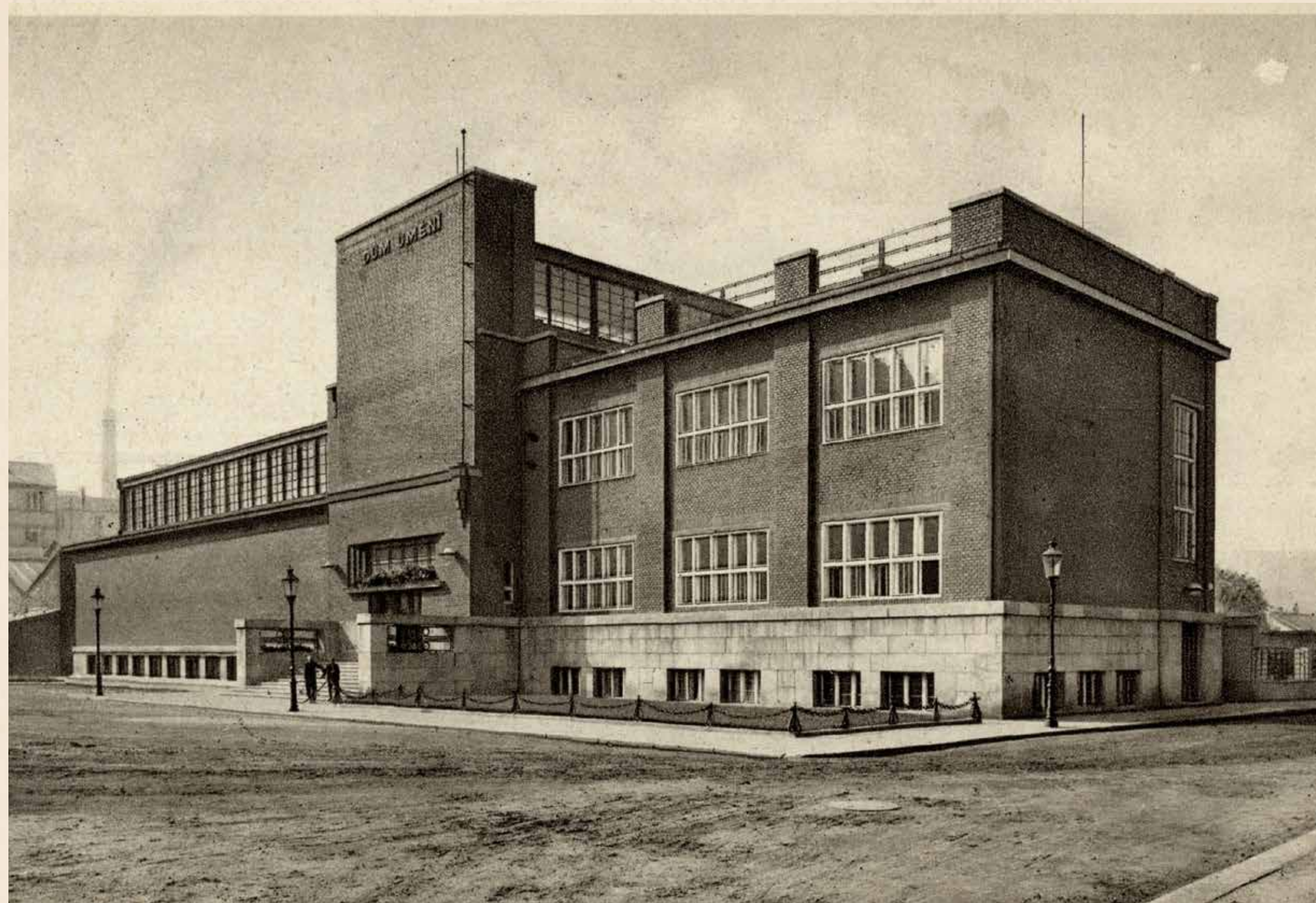
Starosta Jan Prokeš

V letech 1924–1925 působil Prokeš jako vládní komisař Moravské Ostravy. V roce 1925 byl zvolen starostou Moravské Ostravy. Nutno podotknout, že se jednalo o prvního českého starostu Moravské Ostravy. V čele Ostravy vystřídal Johanna Ulricha. Po opětovném zvolení v roce 1929 působil v čele města až do roku 1935, kdy ho vystřídal Josef Chalupník.

Prokeš během svého působení v čele Ostravy inicioval bytovou i občanskou výstavbu, stavbu krematoria, rekonstrukci ústředních jatek a mnoho dalšího. Nejkontroverznější byla výstavba Nové radnice, jelikož přinesla městu značné zadlužení. Kritizována byla také její velikost, dodnes se jedná o největší radniční budovu v České republice. Slavnostní otevření Nové radnice se uskutečnilo 28. října 1930.

Cizí Prokešovi nebyl ani zájem o sociální péči, podpořil výstavbu Masarykova ústavu pro matky a kojence, podporoval sbírky pro nezaměstnané i posílání dětí do ozdravoven.

Prokeš byl příznivcem divadla a umění. Stál u počátku dnešního Národního divadla moravskoslezského, ale i archivu a muzea. Taktéž podpořil například výstavbu Domu umění nebo se zasadil o nové prostory pro městskou knihovnu.



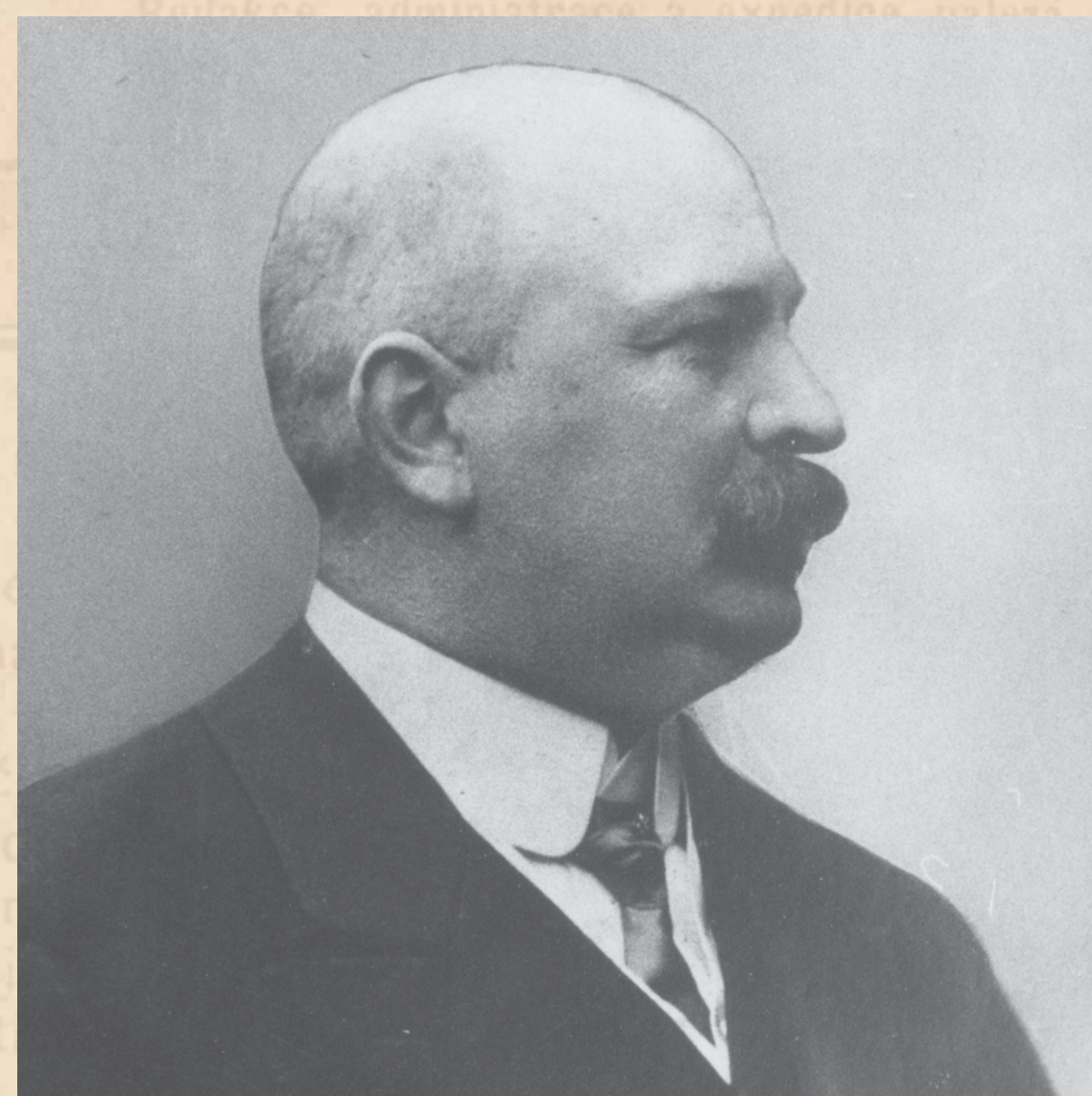
Dům umění po dostavbě

zdroj: Archiv města Ostravy



Stavba Nové radnice

zdroj: Ostravské muzeum



Johann Ulrich

zdroj: Archiv města Ostravy



Jan Prokeš ve své kanceláři

zdroj: Ostravské muzeum



Prokeš se senátorem Františkem Soukupem

zdroj: Ostravské muzeum



Prokešova pracovna v budově Nové radnice

zdroj: Ostravské muzeum

Jan



Prokeš

1873-1935

Milovník knih a člen mnoha spolků

Prokeš byl vyhlášený svou láskou ke knihám. Přátelé na něj vzpomínali jako na člověka, který měl vždy knihu po ruce ve své aktovce. Knihy sbíral a byl ochoten za ně zaplatit i vysoké částky. Jeho knihovna tvořila jednu z největších soukromých sbírek v Ostravě.

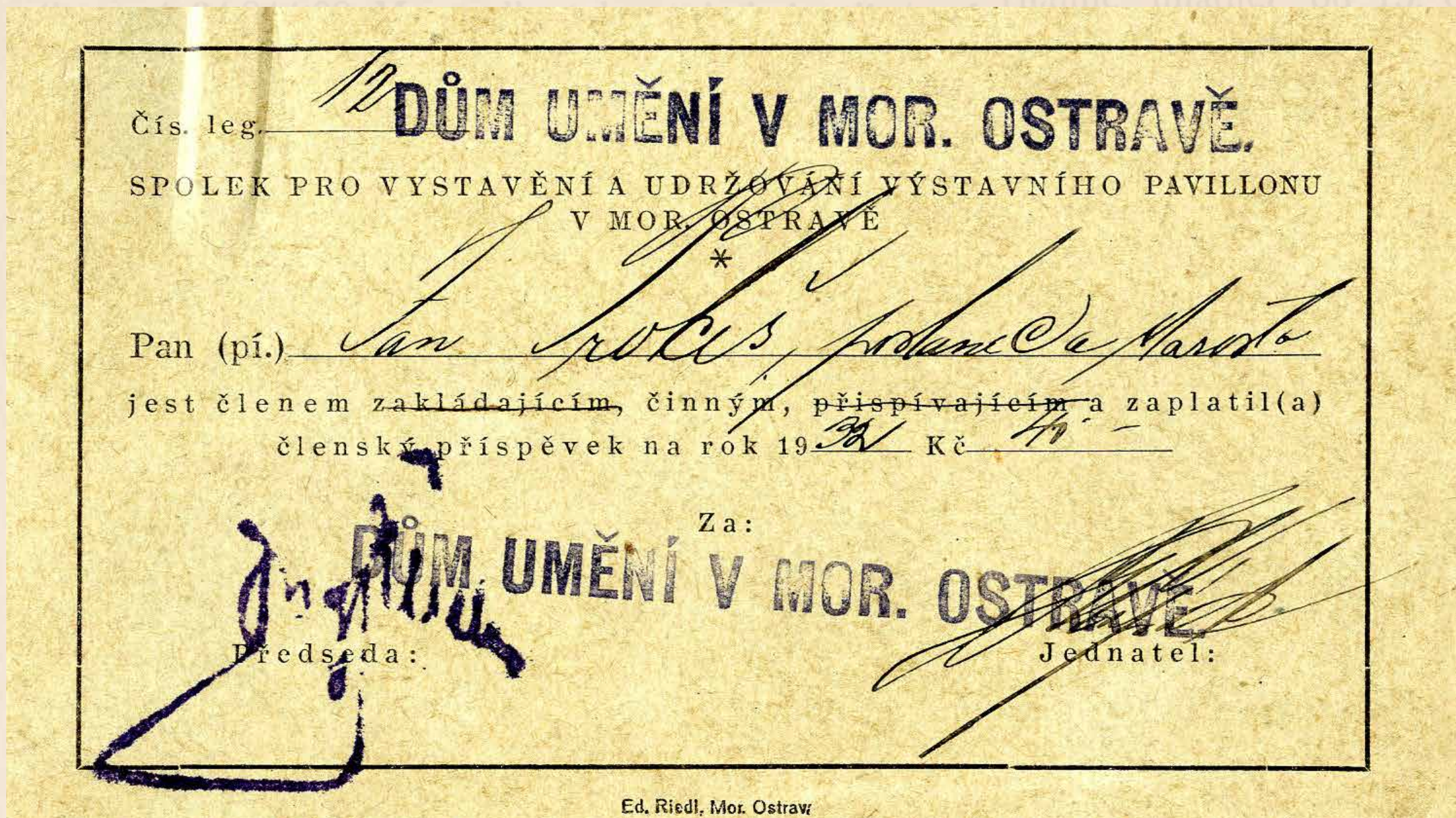
Uvědomoval si, jak zásadní vliv má na společnost vzdělání. Jeho zásluhou získala ve 30. letech městská knihovna v Ostravě důstojné prostory ve zvláštním křídle v paláci městské spořitelny (dnes náměstí Dr. E. Beneše).

Prokeš byl společensky velmi aktivní, není tak divu, že byl členem hned několika spolků a organizací. Byl například místopředsdou spolku Národního divadla moravsko-slezského, členem Spolku pro vystavění a udržování výstavního pavilonu (prosadil výstavbu Domu umění), členem spolku pro spalování mrtvých Krematorium (Prokeš se zasadil o vybudování prvního krematoria na Moravě), členem Česko-polského klubu či třeba členem tzv. USSN – Unie socialistických svobodných myslitelů.

Taktéž byl členem Masarykovy letecké ligy. V té době bylo letectví aktuální téma. Organizace měla za úkol propagovat letectví, připravovala letecké přehlídky pro veřejnost. Rovněž se uvažovalo o vzniku letiště v Ostravě.



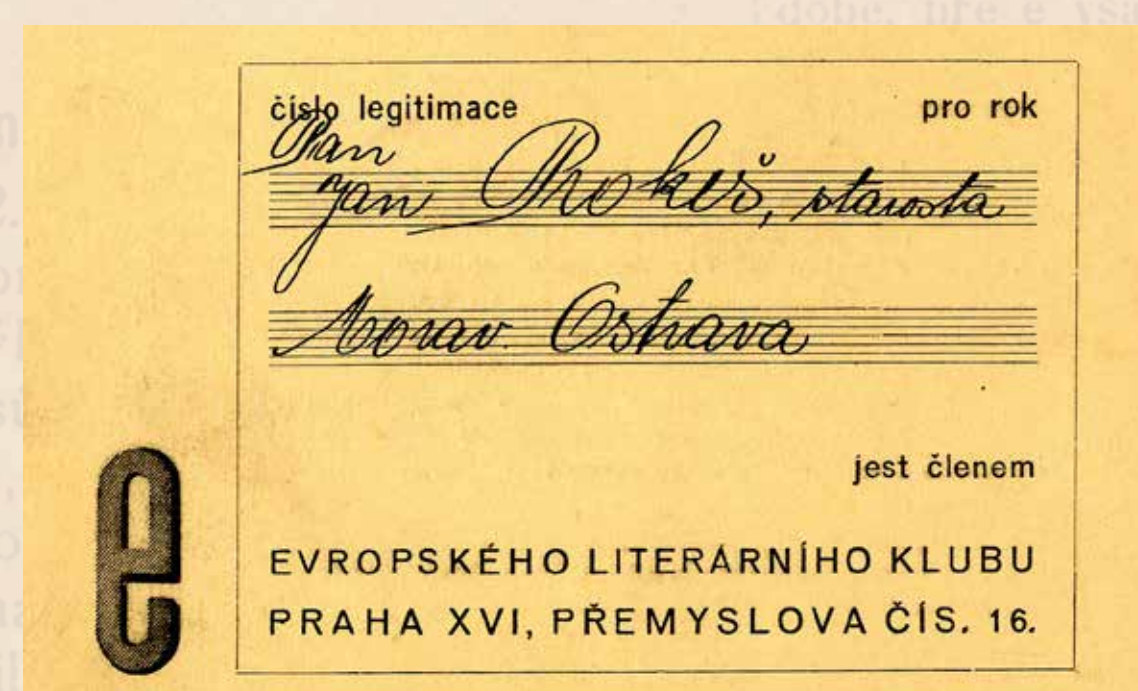
Prokeš ve své knihovně
zdroj: Archiv města Ostravy



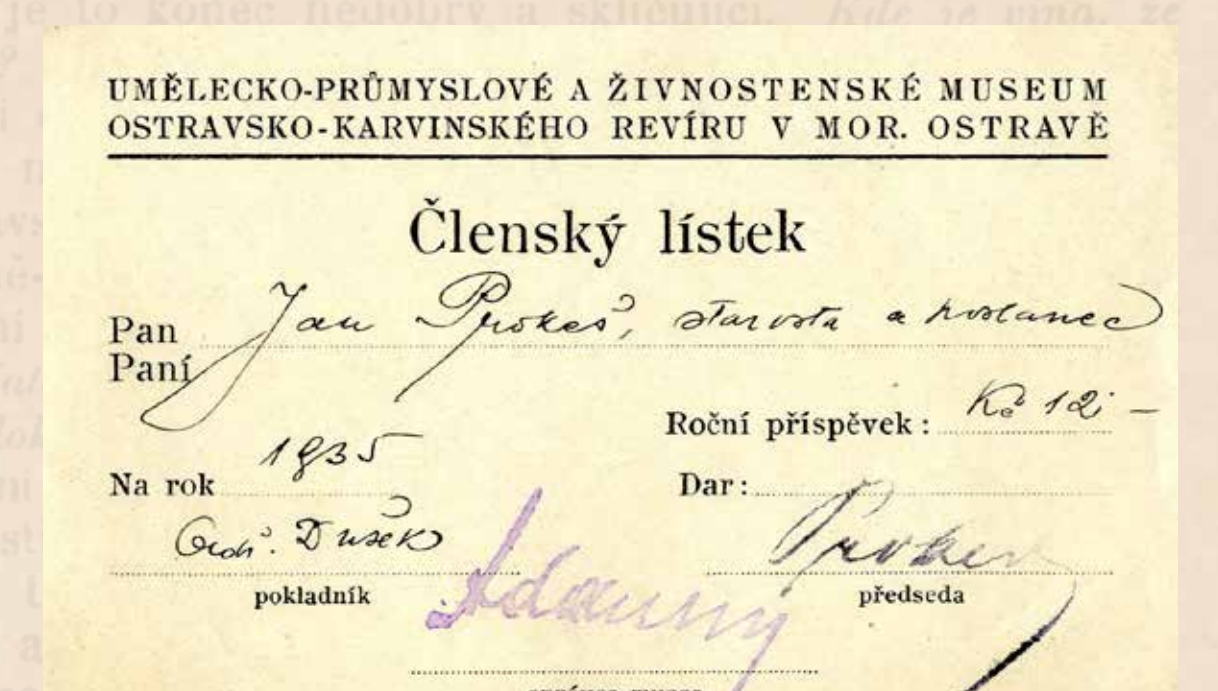
Členská legitimace Spolku pro vystavění a udržování výstavního pavilonu v Moravské Ostravě
zdroj: Archiv města Ostravy



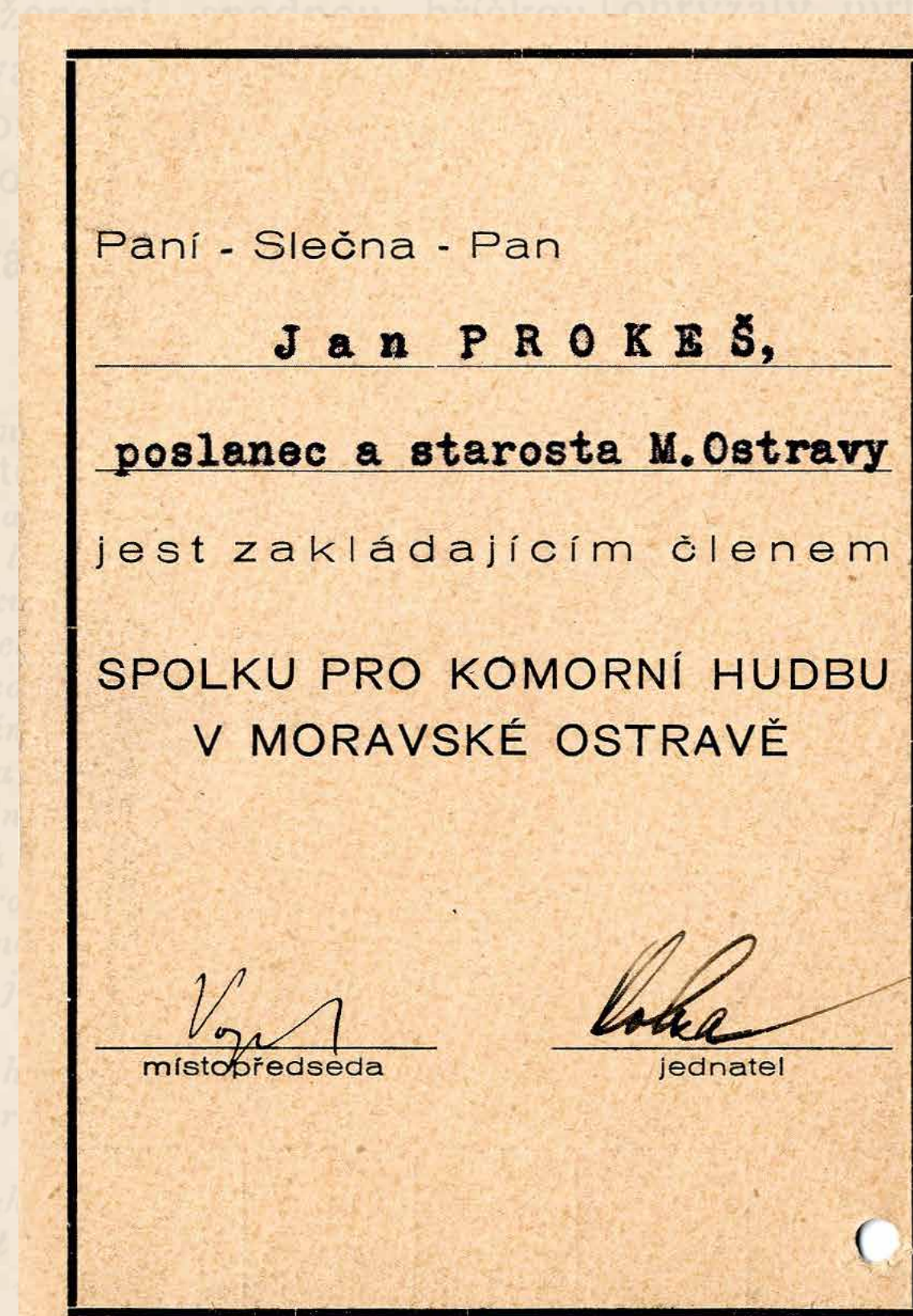
Členská legitimace Masarykovy letecké ligy
zdroj: Archiv města Ostravy



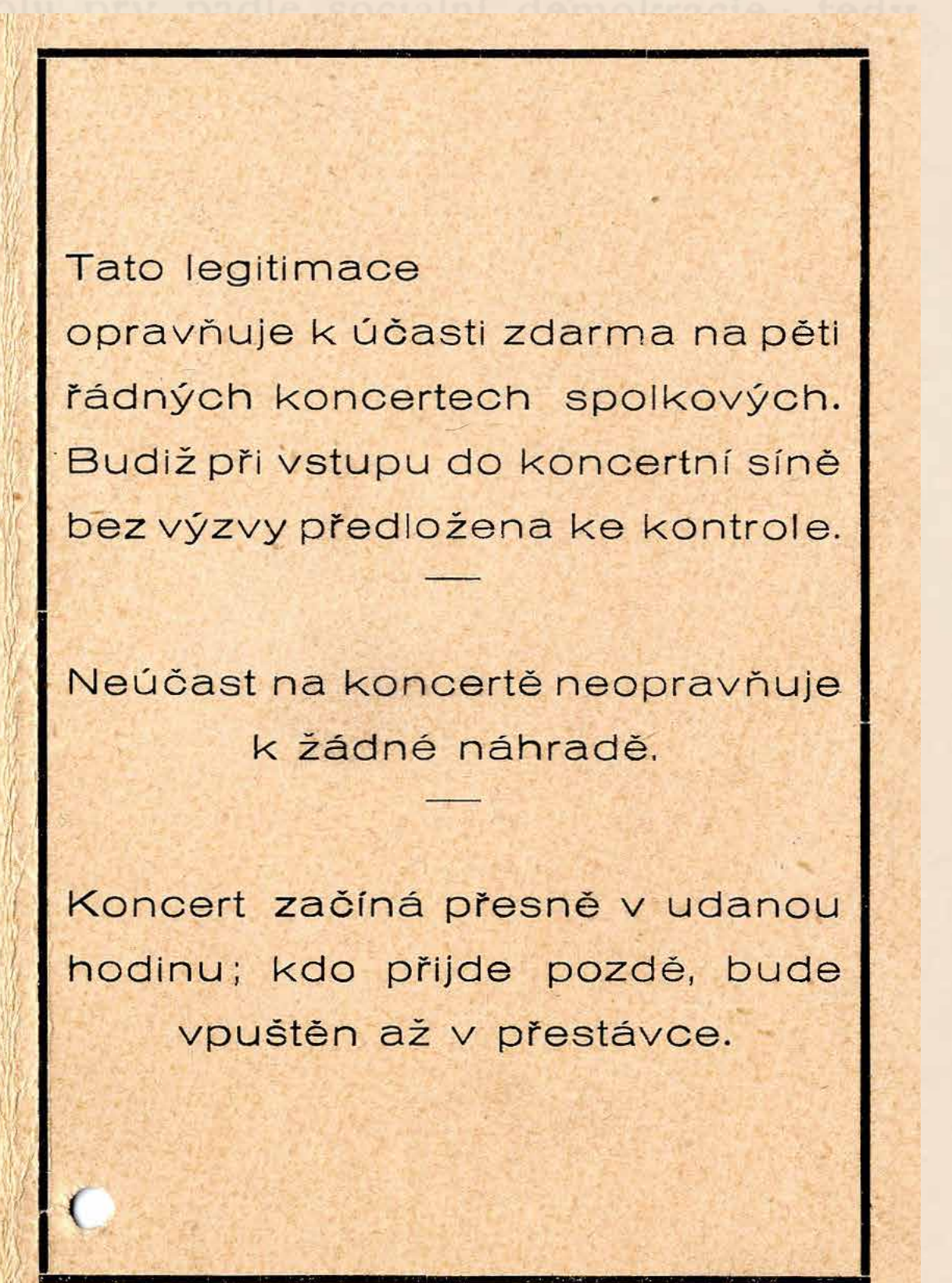
Členská legitimace Evropského literárního klubu
zdroj: Archiv města Ostravy



Členský lístek muzea
zdroj: Archiv města Ostravy



Členská legitimace Spolku pro komorní hudbu v Moravské Ostravě
zdroj: Archiv města Ostravy



Jan Prokeš

1873–1935



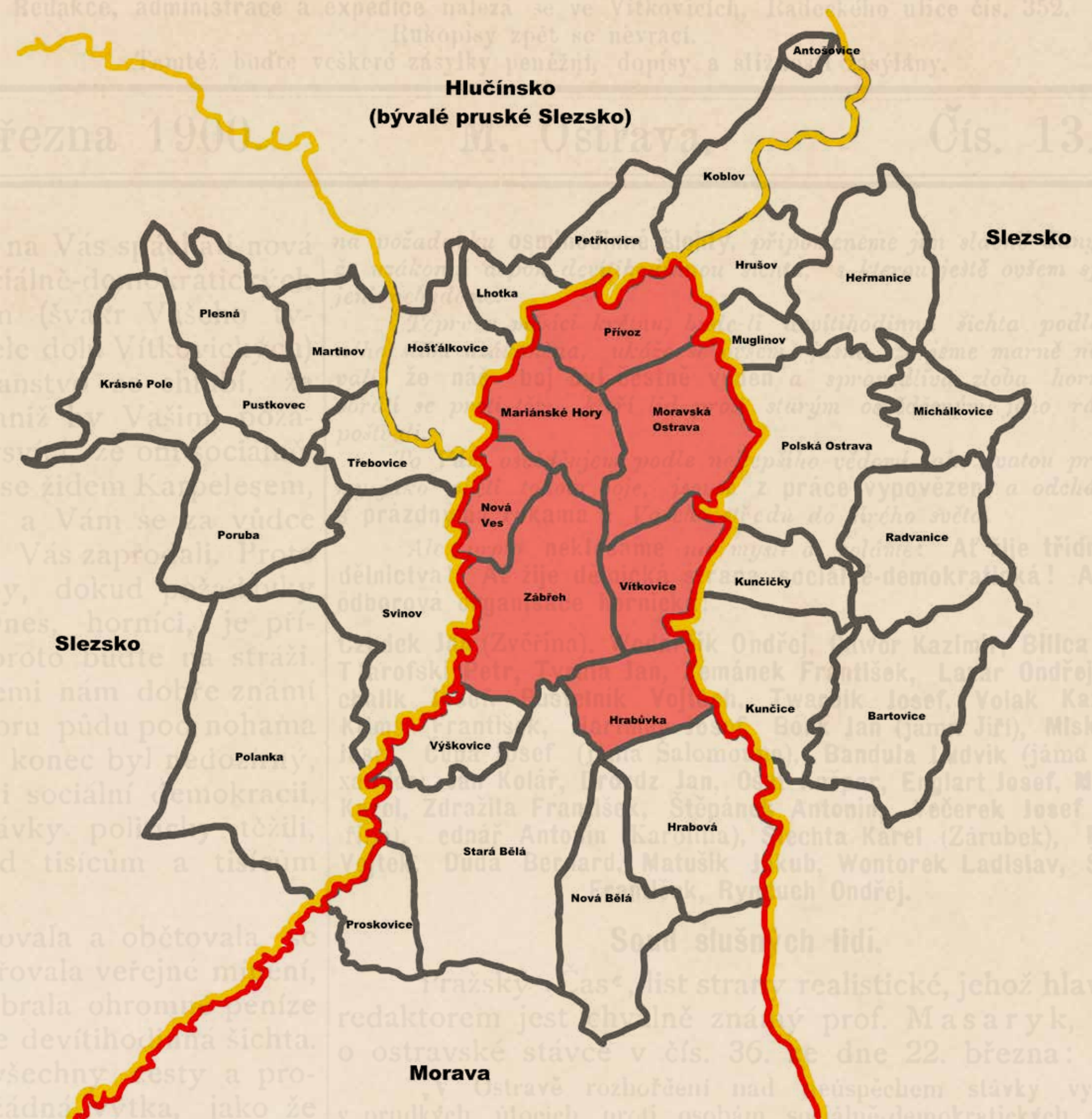
Velká Ostrava

Výskyt černého uhlí předurčil Ostravu k rychlému rozvoji. Ještě v 19. století byla Moravská Ostrava jen menším a nijak významným městem. Za sto let se situace zcela změnila a z Ostravy se stalo industriální velkoměsto.

Jan Prokeš byl velkým zastáncem vytvoření tzv. Velké Ostravy. Jednalo se o sloučení Moravské Ostravy s okolními moravskými a slezskými obcemi. Již v roce 1919 svolal první schůzku se zástupci okolních obcí. První ohlasy byly příznivé, postupně ale obce začaly sloučení odmítat. Problematické bylo zejména spojení obcí slezských s moravskými do jednoho města.

Nakonec došlo ke sloučení jen sedmi moravských obcí, a to až v roce 1923. Jednalo se o Moravskou Ostravu, Přívoz, Vítkovice, Mariánské Hory, Zábřeh, Hrabůvku a Novou Ves. Sloučeny byly pod jednotný název Moravská Ostrava. Do čela nově vzniklého města byl postaven právě Jan Prokeš.

Další vesnice byly přičleněny až během nacistické vlády. Jednotný název Ostrava byl kodifikován až v roce 1946. V té době byly součástí tehdejší Moravské Ostravy i slezské vesnice (Muglinov, Slezská Ostrava aj.), takže označení „moravská“ už nedávalo smysl.



Moravská Ostrava v roce 1924 po sloučení s okolními obcemi
autor: Josef Šerka



Zdobená okna ve velké zasedací síni Nové radnice. Byla zničena během druhé světové války a po válce už nebyla obnovena.

Najdeme na nich znaky všech 7 obcí.

zdroj: Ostravské muzeum

Jan Prokeš

1873–1935



Úmrtí a pohřeb

Jan Prokeš zemřel 11. prosince 1935 v Moravské Ostravě na srdeční mrtvici ve věku 62 let. Po smrti mu byla odlita posmrtná maska, která je dnes uložena v Ostravském muzeu. Autorem masky je regionální sochař Augustin Handzel.

Prokešův pohřeb byl velkou a sledovanou událostí. Konal se v neděli 15. prosince. Rakev byla nejprve vystavena ve vestibulu hlavního vchodu Nové radnice a byla zpřístupněna veřejnosti. Poté následoval smuteční průvod. Pohřbu se zúčastnilo velké množství lidí. Dobový tisk odhadoval 20 tisíc lidí v průvodu a další desetitisíce lidí v ulicích. Údajně se s Prokešem mělo přijít rozloučit až 100 tisíc lidí.

V roce 1936 vznikl pomník, který byl iniciován výborem ostravské sociálně demokratické strany. Následně bylo rozhodnuto, že město Moravská Ostrava postaví tento pomník vlastním nákladem. Pomník má tvar hranolu, který je zároveň koncipován jako schránka, která slouží k uložení urny s popelem.

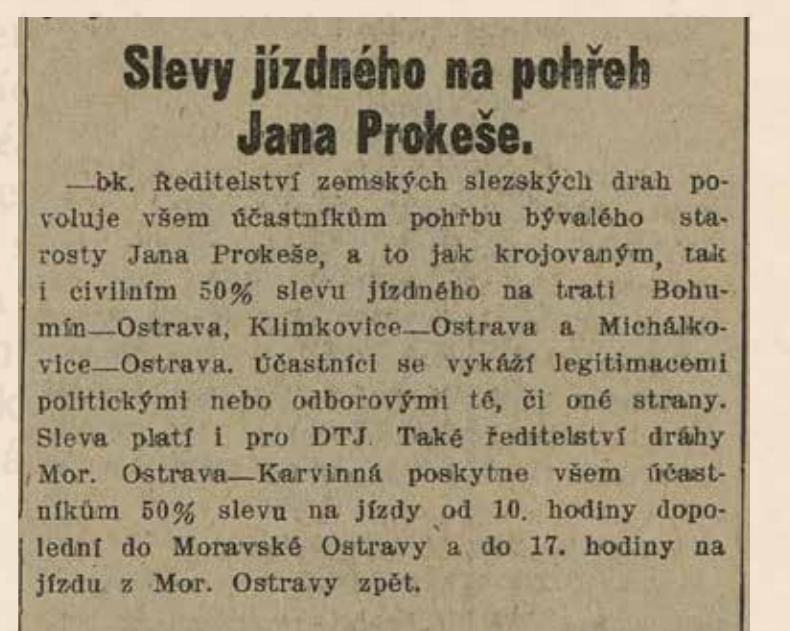
Dne 28. října 1937 proběhlo slavnostní odhalení pomníku, který byl umístěn na Městském hřbitově (dnes sad Dr. Milady Horákové). Poté, co hřbitov během 60.–70. let zanikl, se pomník přesunul na Ústřední hřbitov ve Slezské Ostravě.



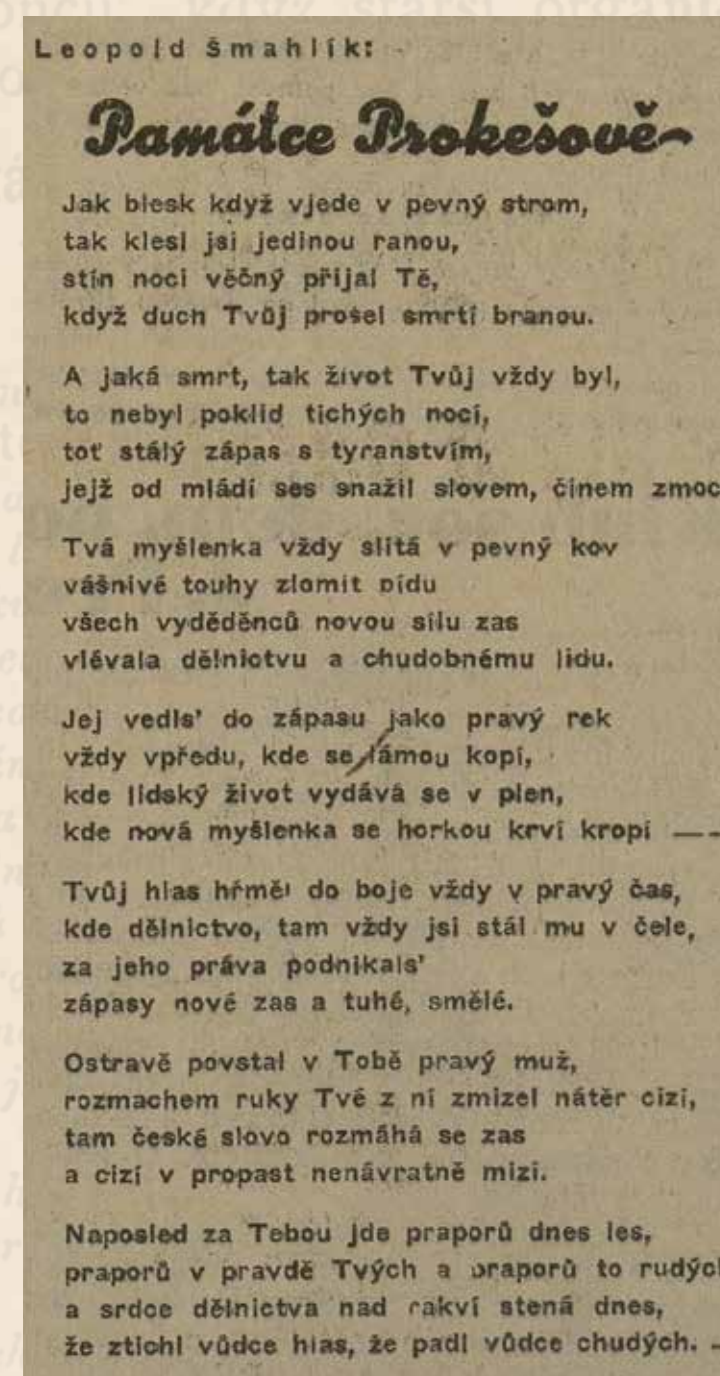
Pohřební průvod
zdroj: Ostravské muzeum



Pohřební průvod
zdroj: Ostravské muzeum



Informace k průběhu a organizaci pohřbu
zdroj: Duch času, 1935



28. října 1937, slavnostní odhalení pomníku
zdroj: Ostravské muzeum



Pomník Jana Prokeše
zdroj: Ostravské muzeum

Oznámení o Prokešově náhlé smrti zaplavila denní tisk
zdroj: Duch času, 1935

Jan Prokeš

1873–1935



Posmrtný život Jana Prokeše

Po únoru 1948 se o Janu Prokešovi přestalo mluvit, ještě za svého života vystupoval proti demagogické politice komunistů. Komunisté mu zpětně vyčítali jeho malou revolučnost. Byly odstraněny jeho portréty i bysta.

Náměstí u Nové radnice, které hned od založení neslo Prokešovo jméno, prošlo řadou změn, které odrážejí dějinné události 20. století. Až do roku 1939 bylo náměstí známo jako Prokešovo, poté to bylo Náměstí Adolfa Hitlera. V roce 1945 bylo náměstí přejmenováno na Stalinovo náměstí. V roce 1961 čekala náměstí další změna, tentokrát trvalejší, název se změnil na Náměstí VŘSR. K původnímu názvu se vrátilo až po revoluci a dodnes nese název Prokešovo náměstí.

Po revoluci se Prokeš dočkal i pamětní desky v prostorách Nové radnice. Pamětní desku prvním českému starostovi Moravské Ostravy vytvořil ateliér sochaře Jana Gajdy v Ostravě-Nové Vsi. Deska byla slavnostně odhalena 9. prosince 2005 u příležitosti 70. výročí úmrtí Jana Prokeše. U jejího odhalení byli přítomni potomci Jana Prokeše.

Do dnešních dnů není jasné, jaký osud měla Prokešova urna s popelem. Předpokládalo se, že se urna nachází v pomníku na Ústředním hřbitově ve Slezské Ostravě. Pomník je ale prázdný.



Náměstí Jana Prokeše, rok 1938

zdroj: Ostravské muzeum



Náměstek primátora J. Chalupa a I. Prokeš (zprava).

Jan Prokeš má pamětní desku

Pamětní deska u příležitosti 70. výročí úmrtí prvního českého starosty Ostravy Jana Prokeše byla 9. prosince slavnostně odhalena ve foyeru Radnice města Ostravy. Vzpomínkového aktu se zúčastnili mimo jiné příbuzní - vnuk Ivan Prokeš, vnučka Květoslava Pavlíková a Eva Tichavská, právnicka a také blízcí přátelé a známí rodiny. „Podle dochovaných historických záznamů se přišlo s Janem Prokešem na jeho poslední cestě rozloučit více než sto tisíc lidí, což znamená, že byl velmi vážený a oblíbený. Především jeho odvaha, fečnický talent, pohotovost a vtip z něj učinily jednu z nejoblíbenějších osobností Ostravska té doby.“ řekl náměstek primátora Jaromír Chalupa. Starosta J. Prokeš se zasadil o vytvoření velké Ostravy, která vznikla v roce 1924 sloučením sedmi obcí. Po celou dobu starostování podporoval bytovou, občanskou a technickou výstavbu. Ta dodnes tvoří charakteristickou tvář města. Z jeho iniciativy byla postavena Nová radnice. Dědu připomněl vnuk Ivan Prokeš. „Jsem syn jednoho ze šesti dětí Jana Prokeše. Byl jsem hrdý na svoje jméno, které jsem podědil spolu s velkým duchovním dědictvím a možná i několika zbylými geny.“ uvedl a dodal, že Ostravě přeje, aby si nadále udržovala svoji avangardnost, rvařovost, poctivost a velkorysost, což byly vlastnosti také Jana Prokeše. Autorem bronzové pamětní desky je ostravský sochař Jan Gajda. (ta)

Zpráva o slavnostním odhalení pamětní desky

zdroj: Ostravská radnice, 2005



Označení posledního nýtu na Nové radnici. Tabulka byla po roce 1945 zatřena, dnes je znovu zrestaurována. zdroj: Ostravské muzeum



Náměstí Adolfa Hitlera

zdroj: Ostravské muzeum

Potomci Jana Prokeše jsou na předka hrdí

Představitelé Ostravy si včera připomněli památku prvního českého starosty města

Když před sedmdesáti lety zemřel první český starosta Ostravy Jan Prokeš, přišlo se s ním rozloučit na sto tisíc lidí. Včera si památku tohoto významného politika, novináře, mládežnického vůdce, umělníka a literatury připomenuli současní představitelé města, a také jeho potomci - vnučata, právnicka, preparátorka a blízcí přátelé jeho rodiny.

MIRKA CHLEBOUNOVÁ

Ostrava - Ve foyeru Nové radnice odhalili ostravskému bardovi, nepřítelmu bojovníkovi za demokracii Janu Prokešovi pamětní desku. Vznikla v ateliéru sochaře Jana Gajdy v Ostravě-Nové Vsi, je vytvořena z bronzu s povrchovou úpravou vyhovující patinováním.

Jsem hrdý na svého děda a jeho, i když mi v životě přineslo spoustu těžkostí. Po nástupu komunistů v roce 1948 bylo jméno Prokeš taktováváno, můj otec byl v padesátých letech odsouzen ve vykonstruovaném procesu, nemohl jsem odejít jako všichni moji příbuzní studovat, pracovat tam, kde jsem dělal. Odkaz dědečka - nelítit se, trpělivě a zaber - nás však vyzbro-

vil odolností a odvahou, zůstala v nás jeho svobodomyslnost a paličatost. Zdáš-li jsme také jeho dravost, osobní hrdost a vlastenečtí, vzpomíná vnuk Jana Prokeše Ivan. Dnes je sedmdesátiletý důchodce žije v Brně, učí angličtinu a překládá. Po vzoru svého dědečka se po roce 1989 zapojil do politiky. „Vstoupil jsem v Brně do sociální demokracie, kandidoval jsem i do městského zastupitelstva. Po dvou letech jsem však odešel. To by se děda v hrobě obracel, takový Augustův chliv,“ říká Ivan Prokeš. Je přesvědčen o tom, že politika by



Foyer Nové radnice v Ostravě od věřejníka zdobí pamětní deska věnovaná prvním českému starostovi Ostravy Janu Prokešovi. Jeho odhalení se zúčastnili i vnučka Jana Prokeše (na snímku vpravo).

pomalou dostávají komunisté. „Celý náš rod byl proti komunistům, proti fašismu. Ti lidé udělali krok vedle, nechtěl se do politiky už nepletou,“ míní. Přiznává však, že mu paradoxně komunisté v životě také pomohli. „Když jsem pracoval ve slévárně, přišel tam kádrovák. Můj kolega komunist - dobrý pracant to byl - ho přesvědčoval, aby mi napsal dobrý posudek, abych mohl jít studovat,“ líčí vnuk Jana Prokeše Ivan.

Jeho sestřenicí, téměř sedmdesátiletá Květoslava Pavlíková, původně nechtěla na večerní slavnost přijít. „Víte, mně moc vadí, že na ostravské radnici teď vládou sociální demokraté s komunisty. Děda komunisty nenáviděl. Já jsem se kvůli nim nemohla stát učitelkou a celý život pracovala v kanceláři. Říkala jsem si, že přece nebudu dělat komunistům při odhalování pamětní desky stařák, ale nakonec jsem si to rozmyslela,“ vysvětlila vnučka Jana Prokeše. Narodila se v Ostravě čtyřmi měsíci po smrti svého slavného předka a prožila tu celý svůj život. Pozorně sleduje práci radnicích a dalších zastupitelů. „To se nedá naprosto srovnat, jaké to bylo kdysi a jaké je to dnes. Ostrava přece jen zkrásněla,“ tvrdí žena.

Zpráva o odhalení pamětní desky za účasti potomků Jana Prokeše

zdroj: Moravskoslezský deník, 2005



Náměstí VŘSR, květen 1985

zdroj: Petr Sikula

Prokeš

1873–1935

Jan Prokeš v tisku



Voličové IV. kurie, občané, dělníci!

Jan Prokeš, red. v Mor. Ostravě.
Jan Prokeš, red. v Mor. Ostravě.
Jan Prokeš, red. v Mor. Ostravě.

Ukázka předvolební kampaně Prokeše v tisku

zdroj: Duch času, 1906



Jan Prokeš

Jan Prokeš, red. v Mor. Ostravě.
Jan Prokeš, red. v Mor. Ostravě.
Jan Prokeš, red. v Mor. Ostravě.

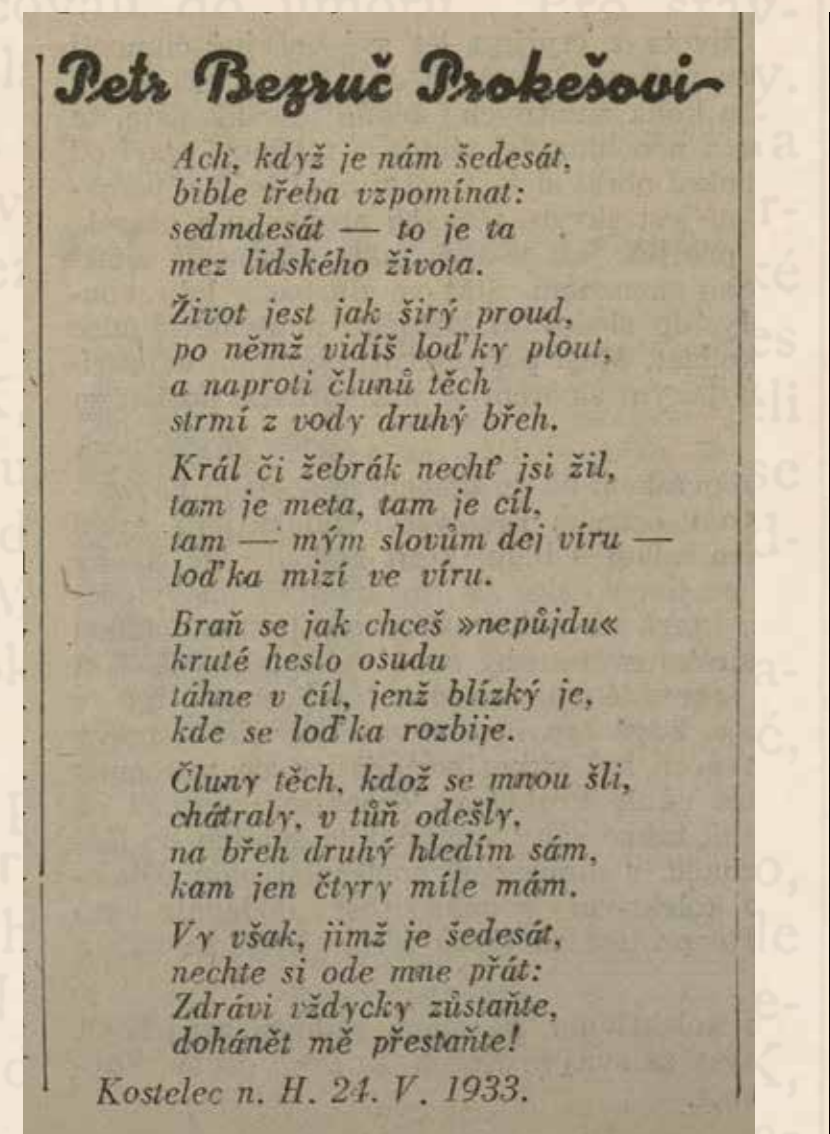
Ukázka předvolební kampaně Prokeše v tisku

zdroj: Duch času, 1907



Článek po vítězství sociální demokracie a Jana Prokeše ve volbách

zdroj: Duch času, 1929



Báseň Petra Bezruč, kterou složil k Prokešovým 60. narozeninám

zdroj: Duch času, 1933



I čtyři roky po Prokešově smrti se zprávy o něm dostaly na titulní stranu

zdroj: Duch času, 1937



Připomínka Prokešova jubilea 15 let v čele Ostravy

zdroj: Duch času, 1933



V roce 1938 vznikla první pamětní deska Jana Prokeše, ta byla po roce 1945 odstraněna

zdroj: Duch času, 1938



Článek, který vyšel v den Prokešových narozenin

zdroj: Duch času, 1933



Nejlepší starosta všech dob

Jan Prokeš z funkce nezbohatl, jednal vždy ve prospěch města.
Jan Prokeš, red. v Mor. Ostravě.
Jan Prokeš, red. v Mor. Ostravě.

Ukázka předvolební kampaně Prokeše v tisku

zdroj: Moravskoslezský deník, 2005



Jan Prokeš, jeden z nejlepších starostů města Ostravy

Jan Prokeš, red. v Mor. Ostravě.
Jan Prokeš, red. v Mor. Ostravě.
Jan Prokeš, red. v Mor. Ostravě.

Ukázka předvolební kampaně Prokeše v tisku

zdroj: Moravskoslezský deník, 2012

